

ки дипломат наскоро след изложението на Каравелов е отстранен от поста си и заменен с друг, по-тактичен дипломат. Прозорливият Игнатиев си дава сметка, че дотогавашният му подведомствен, предизвикал толкова недоволство и протести от страна на българите в Румъния, е вреден не само за тях, но и за политиката и целите на Русия и нейните възможности за контакти и влияние на Балканите, най-вече сред българите.

\* \* \*

Западноевропейските дипломати също проявяват постоянен интерес към политическата дейност и инициатива на българската емиграция в Румъния, Сърбия и други страни и поради интересите си там, и поради посоченото си пресилено или неоснователно предубеждение, че всяка освободителна инициатива на българите и изобщо на балканските народи се дължи на руски задкулисни интриги, внушения и помощ, особено следи връзките на емиграцията с дипломатите и други представители на Русия, като се абстрахираме от подобни предубедени обяснения за политическата активност на българската емиграция, в документацията на дипломатите на Австрия /Австро-Унгария, Франция, Великобритания, Прусия/ Германия, Италия и други западноевропейски държави и в донесенията на тайните им агенти на Балканите, ще намерим данни за редица конкретни факти от живота и дейността на българската емиграция, за връзките ѝ с други освободителни движения и организации, в някои случаи и верни констатации за нейните отношения в Русия. Тъй като позициите на великите сили към Турция и освободителните движения на българите и другите подвластни ѝ или още зависими от нея балкански страни и народи се определят от общите проблеми на Източния въпрос и от постоянно действащите антагонизми на големите държави за влияние, тяхната документация, касаеща българската емиграция и българите изобщо, може да бъде ясно разбрана и оползотворена при задължителното условие да бъдат вземани предвид общите насоки на балканската им политика и конкретните становища на европейските кабинети в динамиката на текущите събития и обстоятелства.

Тъкмо поради неизменната заинтересованост на всяка от силите за настоящето и бъдещето на Османската империя и балканските народи, документираните наблюдения на дипломатите, журналистите, агенти, учени, военни и други чужденци, пребивавали в една или друга страна, където живеят българи, са особено внимателни и носят разнородна информация в системните служебни доклади и отчетите на специалните пратеници, донесенията на тайните агенти и публикациите в европейския политически, културно-обществен и научния печат.

От друга страна, поради комплексността на източния въпрос и на политиката по него, сведения за българите извън България трябва да се търсят не само в документите, които пряко засягат тяхната дейност, но и в такива, които се отнасят до другите балкански страни и народи, които имат косвено наглед отношение